

[This question paper contains 4 printed pages.]

Sr. No. of Question Paper : 3720

FC

Your Roll No.....

Unique Paper Code : 62131117

Name of the Paper : Sanskrit C : Niti Literature

Name of the Course : B.A. (Prog.)

Semester : I

Duration : 3 Hours

Maximum Marks : 75

Instructions for Candidates

1. Write your Roll No. on the top immediately on receipt of this question paper.
2. Answers all questions.
3. Unless otherwise required in a question, answers should be written either in Sanskrit or in Hindi or in English, but the same medium should be used throughout the paper.

छात्रों के लिए निर्देश

1. इस प्रश्न-पत्र के मिलते ही ऊपर दिए गए निर्धारित स्थान पर अपना अनुक्रमांक लिखिए।
2. सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए।
3. अन्यथा आवश्यक न होने पर, प्रश्नपत्र के उत्तर संस्कृत या हिंदी या अंग्रेजी किसी एक भाषा में दीजिए, परन्तु सभी प्रश्नों का माध्यम एक ही होना चाहिए।

1. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए : (6+6=12)

Translate the following :

(क) अस्ति दाक्षिणात्यै जनपदे पाटलिपुत्रं नाम नगरम् । तत्र मणिभद्रो नाम श्रेष्ठो प्रतिवसति स्म । तस्य च धर्मार्थकामकर्माणि कुर्वतो विधिवशाद् धनक्षयः जातः । ततो विभक्त्यापमानपरम्परया परं विषादं गतः । अथान्यदा रात्रौ सुप्तश्चिन्तितवान् ।

अथवा (Or)

P.T.O.

किचिदेतत्सत्त्व मृतं तिष्ठति । तद्विद्याप्रभावेण जीवसहितं कुर्मः । अहमस्थिसंचयं करोमि । ततश्चैकेनौत्सुक्यादस्थिसंचयः कृतः । द्वितीयेन चर्ममांसरुधिरं संयोजितम् । तृतीयोऽपि यावज्जीवं संचारयति तावत्सुबुद्धिना निषिद्धः ।

(ख) न सुभाषितानि पठसि । स आह-मित्र अहं तव भ्रातृजायया निष्ठुरतरैर्वाक्यैरभिहितः- भो कृतघ्न मा मे संमुखं मुखं दर्शय यतस्त्वं मित्रं नित्यमेवोपजीव्यागच्छसि । तस्य पुनः प्रत्युपकारं गृहदर्शनमात्रेणापि न करोषि ।

अथवा (Or)

तव वचनेन भक्षणीयास्ते दायादाः । एवमुक्त्वा बिलान्निष्क्रम्य तमालिङ्ग्य च तेनैव सह प्रस्थितः । अथ कूपमासाद्यारघटघटिकामार्गेण सर्पस्तेनात्मना स्वालयं नीतः । ततश्च गङ्गदत्तेन कृष्णसर्पकोटरे धृत्वा दर्शितास्ते दायादाः ।

2. निम्नलिखित की सप्रसङ्ग व्याख्या कीजिए : (8)

Explain the following with reference to context :

शीलं शौचं क्षान्तिर्दीक्षिण्यं मधुरता कुले जन्म ।

न विराजन्ति हि सर्वे वित्तविहीनस्य पुरुषस्य ॥

अथवा (Or)

बुभुक्षितः किं न करोति पापं क्षीणा जना निष्करुणा भवन्ति ।

आख्याहि भद्रे प्रियदर्शनस्य न गङ्गदत्तः पुनरेति कूपम् ॥

3. पञ्चतन्त्र के आधार पर मूर्खपण्डितकथा अथवा सिंहकारकब्राह्मणकथा का सारांश लिखिए । (10)

Write a summary of Mūrkhapañḍita Kathā Or Siṃhakāraka Kathā on the basis of Pañchatantra.

4. निम्नलिखित का अनुवाद कीजिए :

(6)

Translate the following :

लभेत् सिकतासु तैलमपि यत्नतः पीडयन्
 पिबेच्च मृगतृष्णासु सलिलं पिपासार्दितः ।
 कदाचिदपि पर्यटञ्छशविषाणमासादयेत्
 न तु प्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ॥

अथवा (Or)

यदा किञ्चिज्ज्ञोऽहं द्विप इव मदान्धः समभवम् ।
 तदा सर्वज्ञोऽस्मीति अभवदवलिप्तं मम मनः ।
 यदा किञ्चित्किञ्चिद् बुधजनसकाशादवगतं
 तदा मूर्खोऽस्मीति ज्वर इव मदो मे व्यपगतः ॥

5. निम्नलिखित की सप्रसङ्ग व्याख्या कीजिए :

(7+7=14)

Explain the following with reference to context :

(क) अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यते विशेषज्ञः ।
 ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्मापि तं नरं न रञ्जयति ॥

अथवा (Or)

सर्वस्यौषधिमस्ति शास्त्रविहितं मूर्खस्य नास्त्यौषधम् ॥

(ख) वाण्येका समलङ्करोति पुरुषं या संस्कृता धार्यते ।
 क्षीयन्ते खलु भूषणानि सततं वाग्भूषणं भूषणम् ॥

अथवा (Or)

चेतः प्रसादयति दिक्षु तनोति कीर्तिम् ।
 सत्सङ्गतिः कथय किं न करोति पुंसाम् ॥

6. भर्तृहरि के अनुसार विद्या के महत्त्व का प्रतिपादन कीजिए ।

(10)

Describe the significance of learning according to Bhartṛhari.

अथवा (Or)

नीतिशतकम् के आधार पर मनुष्यों की तीन श्रेणियों का वर्णन कीजिए ।

Describe three categories of human beings on the basis of Nitiśatakam.

7. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणी लिखें :

(5+5+5=15)

Write notes on any three of the following :

कालिदासरचित काव्य, किरातार्जुनीयम्, बाणभट्ट, भास, उत्तररामचरितम् ।